

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021 (VNS 4/2017 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 24.5.2017.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Outi Luoma-aho, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Tanja Rantanen, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Minna Liuttu, sosiaali- ja terveysministeriö
- projektipäällikkö Anja Noro, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Mikko Nygård, sosiaali- ja terveysministeriö
- talousjohtaja Kai Ollikainen, Kansaneläkelaitos
- tutkimusprofessori Pasi Moisio, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- erityisasiantuntija Tero Tyni, Suomen Kuntaliitto
- pääsihteeri Vertti Kiukas, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Suomen kansantalous kasvoi viime vuonna 1,4 %, ja valtiovarainministeriö ennustaa kasvun olevan tänä vuonna 1,2 %. Talouskasvun elpyessä työllisyyden ennustetaan kohenevan ja työttömyysasteen alenevan vuoteen 2018 mennessä 8,1 prosenttiin (7,4 % v. 2021). Kasvun käynnistymisestä huolimatta talouskasvun odotetaan olevan maltillista, noin prosentin myös vuosina 2020 ja 2021.

Julkisen talouden alijäämä pienenee hitaasti. Kuluvana vuonna julkisen talouden alijäämä kuitenkin kasvaa erityisesti kilpailukykysovimuksen ja siihen liittyvien veronalennusten vuoksi. Sopeu-

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp

tustoimet ja vakaa talouskasvu vahvistavat julkisyhteisöjen rahoitusasemaa jälleen tulevina vuosina. Julkinen talous pysyy silti selonteon mukaan alijäämäisenä eikä nähtävissä oleva talouskasvu riitä tuottamaan tarpeeksi tuloja rahoittamaan julkisen talouden menoja. Talouskasvun mahdollisuuksia rajoittavat muun muassa korkea rakenteellinen työttömyys sekä työikäisen väestön määrän supistuminen. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan määrärahataso nousee 14,9 miljardiin euroon (lisäystä n. 1,1 mrd. euroa) ensi vuonna ja laskee kehyskauden lopussa noin 13,7 miljardiin euroon. Pääluokan osuus on noin neljännes valtion budjetista. Suurimmat muutokset aiheutuvat kilpailukyky sopimuksen mukaisesta työnantajan sairausvakuutusmaksun alenuksesta, opiskelijoiden siirrosta yleisen asumistuen piiriin ja valinnanvapauden kokeiluhankkeista sekä sote- ja maakuntauudistukseen liittyvistä määrärahasiirroista maakuntien rahoitusmomentille. Kilpailukyky sopimus lisää määrärahatarvetta yli 700 miljoonalla eurolla ensi vuonna ja alle 400 miljoonalla eurolla kehyskauden lopussa.

Sote- ja maakuntauudistus

Julkinen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromisen kannalta hallinnonalan keskeisin hanke on sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus, jolla tavoitellaan sosiaali- ja terveysmenojen kasvun alentamista 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä. Uudistuksen tavoitteena on myös kaventaa ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaisuutta ja saatavuutta. Lisäksi hallitus pyrkii toimenpideohjelmallaan vähentämään kuntien tehtäviä ja velvoitteita 1 mrd. eurolla yli vaalikauden säästövaikutuksineen ulottuvalla aikajänteellä. Suunnitelmassa on otettu huomioon 2.3.2017 annetun sote- ja maakuntauudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaiset muutokset. Huomioon on otettu myös ne valtiolta maakunnille siirtyvät tehtävät, joista hallitus on päättänyt, mutta joita koskevat hallituksen esitykset on tarkoitus antaa myöhemmin v. 2017. Soten valinnanvapauslainsäädäntöön liittyviä vaikutuksia ei ole otettu huomioon. Sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpanon valmisteluun ja ohjaukseen, kuten maakuntien väliaikaishallinnon ja maakuntavaltuuston sekä maakuntien palvelukeskusten perustamisen ja käynnistämisen kustannuksiin, osoitetaan 58 milj. euroa v. 2018, 7,7 milj. euroa v. 2019, 2,2 milj. euroa v. 2020 ja 1,2 milj. euroa v. 2021.

Julkinen sektorin kustannusten kasvua pyritään pidemmällä aikavälillä hallitsemaan myös digitalisaatiota hyödyntämällä. Sote- ja aluehallintouudistus edellyttää lisäksi merkittävää lisäpanostusta tietohallintoon ja tietojärjestelmien uudistamiseen. Nämä ratkaisut ja niiden vaatimat resurssitarpeet tulevat selonteon mukaan tarkentumaan jatkovalmistelussa. Valiokunta pitää tärkeänä, että digitalisaation hyödyntäminen ja tietojärjestelmien kehittäminen tapahtuvat sosiaali- ja terveydenhuollossa hallitusti ja kokonaistaloudellisesti kestäväällä tavalla.

Kannustinloukkujen purkaminen

Valiokunta pitää hyvänä, että selonteossa on esitetty toimenpiteitä, jotka tähtäävät sosiaaliturvan kannustinloukkujen pienentämiseen. Tällaisia ovat varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentaminen pieni- ja keskituloisilta samoin kuin asumistukeen tehtävät muutokset sekä työttömien aktiivintitoimet.

Toisaalta eräät muut päätetyt toimet voivat samanaikaisesti lisätä toimeentulotuen käyttöä, mikä on ongelmallista kannustinloukkujen purkamisen näkökulmasta. Kansaneläke- ja kuluttajajin-

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp

taindeksi -sidonnaisten etuuksien indeksikorotukset jätetään tekemättä vuosina 2018—2019 toimeentulotuen perusosaa lukuun ottamatta. Samanaikaisesti toimeentulotuen perusosan siirto Kelan hoidettavaksi vähentää toimeentulotuen alikäyttöä, mikä osaltaan lisää toimeentulotukeen tarvittavaa rahoitusta ja samalla kasvattaa tarveharkintaisen toimeentulotuen roolia sosiaaliturvajärjestelmässä. Pienituloisten riippuvuus toimeentulotuesta helposti syventää kannustinloukkuja ja estää työllistymistä. Tästä syystä hallituksen esitys sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen valmistelun käynnistämisestä ja selvitys toimeentulotuen rakenteellisesta uudistamisesta ovat valiokunnan näkemyksen mukaan erittäin kannatettavia.

Vaikutusten arviointi

Valiokunta on aiemmin lausunnoissaan (StVL 2/2015 vp, StVL 3/2015 vp ja StVL 7/2016 vp) kiinnittänyt huomiota eri etuuksien leikkausten sekä muiden julkisen talouden sopeutustoimien yhteisvaikutusten kohdentumiseen eri väestöryhmiin. Valiokunnan näkemyksen mukaan erityisesti sosiaali- ja terveystalouden tavoitteiden kannalta on tärkeää, että talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa esitettävien toimenpiteiden vaikutukset eri väestöryhmiin, kuten eläkeläisiin, lapsiperheisiin, työttömiin ja opiskelijoihin, arvioidaan valmistelun aikana ja esitetään nykyistä paremmin hahmotettavina kokonaisuuksina.

Valiokunta toteaa, että eduskunnan päätöksentekoa varten tarvittavan tiedon turvaamiseksi esitettävien etuus-, asiakasmaksu- ja veromuutosten yhteisvaikutusten arviointia on edelleen syytä kehittää. Myös vaikutusten jälkikäteistä arviointia on tarpeellista lisätä esimerkiksi siten, että arviot tuotetaan vuosittain ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin, jos johonkin väestöryhmään kohdistuvat vaikutukset muodostuvat ennakoitua suuremmiksi. Valiokunta kiinnittää huomiota myös sukupuolivaikutusten arvioinnin asianmukaiseen toteuttamiseen.

Tutkimuksen ja koulutuksen rahoitus

Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen kannalta on päätöksenteossa tarvittavan tiedon saatavuus olennaista. Esimerkiksi THL:n voimavaroja on viime vuosina vähennetty merkittävästi, ja vähennykset ovat jo vaikuttaneet hyvinvoinnin ja terveyden keskeisiin tutkimus- ja kehittämisalueisiin. Valiokunta pitää hyvinvoinnin ja terveyden strategisen tavoitteen toteutumisen kannalta välttämättömänä, että hallinnonalan tutkimus- ja kehittämislaitosten ja viranomaisten asianmukaiset voimavarat turvataan.

Valtion 15 miljoonan euron korvaus yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoitukseen (ns. tutkimus EVO) pysyy ennallaan, mutta sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä rahoituksen piiriin lisätään myös sosiaalialan tutkimus. Valtion korvauksiin terveydenhuollon yksiköille ja yliopistoille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin ehdotetaan 96 milj. euroa v. 2018. Sote- ja maakuntauudistuksen johdosta mitoituksessa huomioidaan vuodesta 2019 alkaen lisäyksi erikoissosiaalityöntekijöiden koulutukseen ja sairaanhoitajien rajattua lääkkeenmääräämis-oikeutta koskevaan koulutukseen.

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp

Päihdeäitien hoito

Selonteon mukaan päihdeongelmaisten odottavien äitien hoitoon varataan rahoitus vuosiksi 2018—2019 siirtymävaiheena kohti sote-uudistusta. Eduskunta edellytti kuluvan vuoden talousarvion hyväksyessään, että päihdeäitien hoidon turvaava rahoitus otetaan huomioon päätettäessä seuraavaa määrärahakehystä ja että sote-uudistuksen yhteydessä hoidon järjestämis- ja rahoitusvastuu osoitetaan selkeästi sosiaali- ja terveysalueille (VaVM 35/2016 vp).

Myös sosiaali- ja terveysvaliokunta on useissa lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota päihdepalvelujen saatavuuden merkittävään vaihteluun maan eri osissa (StVL 13/2013 vp) sekä päihdeongelmaisten raskaana olevien naisten ja heidän lastensa palveluiden parantamiseen (StVL 3/2015 vp, StVL 7/2016 vp). Eduskunta on vuodesta 2010 alkaen myöntänyt päihdeäitien hoitoon valtion budjetin kautta vuosittaisen 1—1,5 milj. euron rahoituksen, joka on kanavoitu sosiaali- ja terveysministeriön momentilta valtionavustuksena suoraan palveluja tuottavalle järjestölle eli Ensi- ja turvakotien liitolle.

Valiokunta pitää hallituksen päätöstä 3 miljoonan euron määrärahan kohdentamisesta päihdeäitien hoitoon erittäin myönteisenä. Päätös poistaa päihdeäitien hoitoon liittyvää epävarmuutta on samalla hyvinvointi-investointi, jonka avulla voidaan välttää kustannuksia myöhemmin tarvittavissa korjaavissa toimenpiteissä. Valiokunta korostaa, että päihdeäitien palvelujen järjestäminen on saatava vakiinnutetuksi tulevaisuudessa osaksi maakuntien palvelujärjestelmää. Päihdeäitien palvelujen rahoitus on järjestettävä pysyvällä tavalla siten, ettei se jatkossakaan ole eduskunnan vuosittain myöntämän lisärahoituksen varassa.

Turvakotien rahoitus

Valiokunta pitää myönteisenä, että turvakotitoiminnan rahoitusta lisätään suunnitelmakaudella 2 miljoonaa euroa vuodessa. Vuonna 2019 turvakotipalveluiden tuottamiseen varattu rahoitus olisi 17,5 miljoonaa euroa. Valtiovarainvaliokunta katsoi kuluvan vuoden talousarviosta antamassaan edellä mainitussa mietinnössä, että määrärahan lisäys on sinänsä myönteistä, mutta jatkossakaan tämän suuruinen rahoitus ei anna mahdollisuutta nostaa turvakotipaikkojen määrää Euroopan neuvoston suositusten mukaiselle tasolle. Sosiaali- ja terveysvaliokunta katsoo, että tavoitteena tulee olla turvakotipaikkojen määrän nostaminen vähitellen Istanbulin sopimuksen ja Euroopan neuvoston suositusten mukaiselle tasolle ja että Istanbulin sopimuksen edellyttämiä tukitoimia muutoinkin edistetään.

Muutokset ikäihmisten etuuksiin ja palveluihin

Pienituloisten eläkkeensaajien aseman helpottamiseksi takuueläkkeen korottamiseen varataan 10 milj. euroa vuodesta 2018 lähtien. Korotuksen määrä on noin 8 euroa kuukaudessa takuueläkettä saavaa eläkkeensaajaa kohden. Myös eläkettä saavan hoitotuen perusosaa korotetaan vuodesta 2018 lukien.

Valiokunta pitää tärkeänä, että veteraanien kotiin annettavia palveluja lisätään. Veteraanien kotiin annettavien palvelujen avulla voidaan edesauttaa veteraanien selviytymistä omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Veteraanien kotona asumista tukeviin palveluihin tulee 15 miljoo-

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp

nan euron lisäys vuodelle 2018 ja 5 miljoonaa euroa vuodelle 2019. Myös veteraanien kuntoutukseen varattu määräraha kuntoutukseen oikeutettua veteraania kohden nousee.

Vanhuspalvelujen laatusuosituksen uudistamisen vaikutus on tarkentunut, ja kuntien menojen arvioidaan vähenevän 16,5 miljoonaa euroa vuonna 2018 ja 33,5 miljoonaa euroa vuonna 2019, mikä on noin puolet vähemmän kuin alun perin arvioitiin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.5.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Anne Louhelainen ps
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Vesa-Matti Saarakkala ps
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk
varajäsen Ritva Elomaa ps
varajäsen Satu Taavitsainen sd
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää
valiokuntaneuvos Harri Sintonen

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Hallituksen selonteko julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2018—2021 ei vastaa ajankohdaksiin talouden ja työllisyyden haasteisiin. Hallitus jättää tekemättä tarpeellisia rakenteellisia uudistuksia, ajaa sote-uudistusta jääräpäisesti kohti kaaosta ja jatkaa leikkauslinjaansa, jossa etenkin pienituloisimpien ihmisten arkista toimeentuloa edelleen heikennetään ja lisätään ihmisten riippuvuutta viimesijaisesta toimeentulotuesta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa on kiinnitetty hyvin huomiota mm. etuusleikkausten ja sopeutustoimien yhteisvaikutusten arvioinnin puutteisiin ja tarpeeseen arviointimenettelyn kehittämiseksi sekä esitetty huoli alan tutkimus- ja kehittämislaitosten voimavarojen turvaamisesta. Jätämme lausuntoon eriävän mielipiteen, koska emme voi hyväksyä hallituksen tekemiä jatkuvia heikennyksiä perusturvaan ja pidämme sote-uudistuksen toteutusta huonosti resursoituna ja sen markkinamallista perusratkaisua vääränlaisena.

Perusturvaetuuksia ei pidä leikata

Hallituksen esittämät sosiaaliturvan muutokset tähtäävät kannustinloukkujen purkamiseen ja työllisyysasteen nostamiseen sekä etuusmenojen sopeuttamiseen hallitusohjelman säästötavoitteen mukaisesti. Kuitenkin vaikutukset työllisyyteen on arvioitu hyvin vaatimattomiksi ja leikkaukset johtavat eriarvoisuuden jatkuvaan kasvuun.

Hallitus on jo aiemmin tällä kaudella leikannut merkittävästi pienituloisten ihmisten ostovoimaa heikentämällä mm. työttömyysturvaa, asumistukea, lääke- ym. sairausvakuutuskorvauksia ja sairauspäivärahoja. Kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien indeksikorotuksien jäädyttäminen ja etuuksiin kohdennettu 0,85 prosentin alentaminen merkitsevät yhdessä 2 prosentin ostovoiman leikkausta perusturvaan kuluvana vuonna. Vuosina 2016 ja 2017 tehdyt lainsäädännön muutokset lisäsivät pienituloisuusastetta noin 0,6 prosenttiyksikköä, ja on odotettavissa, että pienituloisuusaste kasvaa myös vuosina 2018 ja 2019. Vuodesta 2015 vuoteen 2019 asti kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien ostovoima heikkenee yhteensä noin 5,3 prosenttia. Vuodesta 2017 vuoteen 2019 näiden etuuksien ostovoima heikkenee 2,6 prosenttia.

Perusturvan taso on arvioitu matalaksi jo ennen näitä muutoksia. Perusturvan riittävyyden arviointiraportin mukaan perusturvan varassa olevien kotitalouksien tulot eivät kata kohtuulliseksi katsottua minimikulutusta, eläkkeensaajia lukuun ottamatta, vaikka tuloina huomioidaan myös laskennallinen toimeentulotuki.

Aiemmin tekemiensä leikkausten lisäksi hallitus aikoo nyt leikata asumistukea palauttamalla tukeen neliövuokrakaton ja sitomalla jatkossa asumistuen tarkistukset elinkustannusindeksiin vuokraindexin sijaan. Indeksimuutos laskee etuuden tason kehitystä merkittävästi pidemmällä aikavälillä. Asumistuen neliövuokrakaton asettamisen tarkempaa vaikutusta toimeentuloon ei vielä voi arvioida. Kuntakohtaiset katot sekä alueiden erot kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen riittävyydessä ja vuokratasossa ovat ratkaisevia vaikutusten kannalta. Esimerkiksi pääkaupunki-

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp
Eriävä mielpide 1

seudulle on tyypillistä, että vuokrat ovat nousseet yleistä hintatasoa nopeammin ja Helsingissä suurin osa asumistuen saajista asuu yksin pienissä vuokra-asunnoissa, joissa neliökohtainen vuokra on kaikkein korkein.

Vaikka asumistukikustannusten kasvun hillitseminen on tärkeää, katsomme, ettei kasvavien kustannusten ongelma ratkea pienituloisten tukia heikentämällä. Nämä leikkaukset näkyvät välittömästi pienituloisten ihmisten ja perheiden arkisessa elämässä. Uudistus eriarvoistaa ihmisiä ja ajaa heitä toimeentulotukiasiakkaisiksi. Esitykseen sisältyvien laskelmien mukaan uudistuksella on tarkoitus säästää vuodessa asumistukimenoissa 30 miljoonaa euroa, mutta samalla toimenpide tulee lisäämään toimeentulotukimenoja 17 miljoonalla eurolla. Toimeentulotukimenojen kasvu osoittaa, että muutos lisää toimeentulotuen käyttöä ja sitä kautta etuuteen liittyviä kannustinloukkuja, vaikka yhdeksi tavoitteeksi uudistukselle on määritelty työnteon kannustavuuden vahvistaminen.

Leikkausten sijaan parempi keino olisi kohtuuhintaisen asuntorakentamisen tukeminen, asuntorakentamisen edistäminen ylipäätään sekä työllisyyden ja työllistymisen edistäminen.

Hallitus jatkaa myös työttömien kurittamislinjalla. Norminpurku ei koske työttömiä, heidän arkeensa hallitus lisää velvoitteita ja valvontaa. Työttömyysturvaa uudistetaan ottamalla käyttöön aktiivimalli, jonka myötä työttömyyden jatkuessa yli 3 kuukautta työttömyysturvaan tulee kuukausittainen omavastuupäivä, jonka voi välttää olemalla aktiivinen. Aktivointi sinänsä on hyvä asia, mutta mikäli malli ei huomioi työttömien erilaisia tilanteita ja toimintakykyä, se saattaa johtaa tilanteeseen, jossa juuri heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tukea leikataan. Malli saattaa johtaa syrjäytymiseen ja syventää sitä. Malli voi myös pudottaa ihmisiä toimeentulotuella, kannustin- ja byrokratialoukkuihin. Tämä ei paranna työllistymisen edellytyksiä eikä ihmisten hyvinvointia.

Pidämme välttämättömänä, että aktiivimallin toteutukseen liitetään riittävästi mielekkäitä, laadukkaita, työllistymistä edistäviä palveluita. On myös tärkeää, että työnhakija voi yksilöllisesti edistää omatoimisesti osaamistaan, työnhakuaan, työllistymistään tai yritystoiminnan aloittamista, mikäli avoimia työpaikkoja tai palveluita ei ole tarjolla. Muina tapoina tulisi ottaa huomioon myös työttömän työkyvyn edistämiseen liittyvät toimenpiteet, kuten osallistuminen vertaistukiryhmiin, vapaaehtoistoiminta jne. Työttömillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osoittaa aktiivisuus, jolla omavastuupäivät voi välttää.

Hallitus ei ole huomioinut pientä työeläkettä saavien ihmisten toimeentuloa. Edellytämme, että hallitus laatii toimenpideohjelman eläkeläisköyhyyden vähentämiseksi ja eläkeläisten toimeentulon turvaamiseksi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää ikääntyneiden naisten ja pieniä työeläkkeitä saavien asemaan. Osana kokonaisuutta tulee selvittää mm. vaihtoehdot kansaneläkkeen tasokorotuksen tekemiseksi ja verotuksen muuttamiseksi sekä eläkkeensaajien asumistuen, palvelujen ja palvelumaksujen vaikutus.

Sote-uudistuksen valmisteluun turvattava riittävät resurssit

Olemme sitoutuneet toteuttamaan maassamme sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen, jolla saavutamme sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen keskeiset ja laajasti hyväksytyt tavoit-

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp Eriävä mielpide 1

teet. Näitä ovat hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja erojen kaventaminen, peruspalvelujen vahvistaminen sekä palvelujen yhdenvertainen saatavuus.

Keskeinen keino terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen ja sen myötä tavoiteltujen säästöjen saavuttamiseen on sosiaali- ja terveyspalvelujen integroiminen. Kun vastuu palveluista on saman katon alla, kannuste osaoptimointiin poistuu ja hyvinvointia vahvistavien toimintatapojen ja palvelujen kehittäminen tulee kannattavaksi. Tästä hyötyy viime kädessä eniten kansalainen, joka saa oikein kohdennettuja ja ajoitettuja palveluita eikä palvelutarve useimmiten ehdi kasvaa suureksi. Kuitenkin hallituksen sote-uudistuksen ytimessä oleva palveluiden markkinaehtoinen monituottajamalli on kaukana tästä ihanteesta. Hallituksen malli pirstaloi palvelut lukuisten eri tuottajien vastuulle ilman aitoja välineitä integraation toteuttamiseen tai kustannusten hillitsemiseen. Hallituksen malli tulee asiantuntija-arvioiden mukaan johtamaan vielä moniin ongelmiin, ihmisten ja kustannusten siirtelyyn ja pahimmassa tapauksessa asiakkaan tilanteen heikentymiseen. Monituottajamalliin perustuvan järjestelmän toiminnan ehdoton edellytys on tehokkaat ja toimivat tietojärjestelmät. Potilastiedon on liikuttava sujuvasti ja turvallisesti, ja myös asiakkaat tarvitsevat tietoa valintojensa pohjaksi, sillä mallin toimivuus edellyttää erittäin aktiivisia ja palveluita tietoisia kuluttajia. Mutta jopa palveluiden vertailutiedon tuottaminen ja tietopohjan rakentaminen ovat alkutekijöissään. Asiantuntija-arvioiden mukaan tarvittavien ict-järjestelmien toimintakuntoon saaminen on mahdotonta suunnitellulla aikataululla ja resursoinnilla.

Sote- ja maakunta-uudistuksen toimeenpanon valmisteluun ja ohjaukseen, kuten maakuntien väli-aikaishallinnon ja maakuntavaltuuston sekä maakuntien palvelukeskusten perustamisen ja käynnistämisen kustannuksiin, osoitetaan 58 milj. euroa v. 2018, 7,7 milj. euroa v. 2019, 2,2 milj. euroa v. 2020 ja 1,2 milj. euroa v. 2021. Tietohallinnon ja tietojärjestelmien ratkaisut ja niiden vaatimat resurssitarpeet tulevat tarkentumaan jatkovalmistelussa. Sote-valinnanvapauskokeilujen toteuttamiseen kohdennetaan 100 milj. euron määräraha vuodelle 2018. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa uudistusten toimeenpanoon varattuja resursseja on pidetty aivan liian vaatimattomina. On myös huomattava, että selonteossa esitetään 166 miljoonan euron leikkauksia maakuntien valtionosuuksiin vuodelle 2020 eli uudistuksen kriittisessä käynnistysvaiheessa. Määrärahojen raju leikkaaminen muutostilassa saattaa jopa vaarantaa potilasturvallisuuden ja kansalaisten terveyden.

Myös uudistukselle asetettua tavoitetta kustannuskehityksen taittamisesta ja näin syntyvää 3 miljardin euron säästöä vuoteen 2029 mennessä pidetään epärealistisena. Esitykset sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä, valinnanvapaudesta ja maakuntauudistuksesta eivät esitetyssä muodossa tuo säästöjä ilman, että kansalaisten palvelujen taso heikentyy tai palvelujen asiakasmaksut nousevat.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea totesi 9. toukokuuta julkistetussa ratkaisussaan Suomen työmarkkinatuesta ja asumistuesta koostuvan toimeentuloturvan olevan riittämätön. Suomi on toistuvasti katsonut, että sosiaaliturvajärjestelmää tulee tarkastella kokonaisuutena, jossa huomioidaan myös palvelut ja esim. asiakasmaksut. Nyt kuitenkin myös palveluiden laatu ja saatavuus ja asiakasmaksujen taso ovat vakavasti uhattuna sote-myllerryksen myötä. Hallitus aikoo myös edelleen heikentää esimerkiksi vanhuspalveluiden henkilöstömitoitusta ja -rakennetta, vaikka kentältä kantautuu päivittäin viestejä siitä, että mitoitukset ovat liian niukat, työtä ei voi tehdä riittävän hyvin, hoitajat uupuvat työkuorman alle ja potilasturvallisuus vaarantuu.

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Mielestämme on välttämätöntä, että soite-uudistus toteutetaan hallitusti ja vaiheittain niin, että ensin saatetaan järjestäjäpohja (maakunnat) kuntoon, tämän jälkeen päätetään rahoitusjärjestelmästä ja lopuksi lisätään valinnanvapautta niin, että kansalaisille turvataan yhdenvertaisesti laadukkaat ja oikea-aikaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Kun muutosprosessi pysyy hallittuna, myös tämänhetkisten palveluiden asianmukaisen tason pitäminen ja kehittäminen ovat mahdollisia.

Lopuksi

Perusturvan ja asumistuen indeksijäädytykset ja leikkaukset tulevat lisäämään toimeentulotukimenoja ja kasvattavat toimeentulotuen roolia sosiaaliturvajärjestelmässä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen näkemyksen mukaan tämä sekä Kelaan luotu toimeentulotuen etuuskäsittely on hämärtänyt viimesijaisen ja tarveharkintaisen toimeentulotuen roolia sosiaaliturvajärjestelmässä. Olemme myös kiinnittäneet aiemmin huomiota siihen, että perusetuuksien jatkuvien leikkauksen myötä pidemmällä aikavälillä kehitys johtaa syyperusteisen perusturvan ja asumistuen merkityksen vähenemiseen ja vastaavasti tarveharkintaisen ja kotitalouskohtaisen toimeentulotuen roolin kasvamiseen toimeentuloturvassa ja asumisen tuissa.

Tästä syystä pidämme hyvänä ja erittäin tervetulleena hallituksen linjausta sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen valmistelun käynnistämisestä. Toivomme ja esitämme, että hallitus ottaa valmisteluun mukaan myös opposition niin, että uudistuksessa saadaan luotua sekä aikaa että erilaisia hallituskokoonpanoja kestävä sosiaaliturvan malli.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.5.2017

Tuula Haatainen sd
Anneli Kiljunen sd
Outi Alanko-Kahiluoto vihr
Satu Taavitsainen sd

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Yleistä

Suomen talous näyttää vihdoinkin elpymisen merkkejä, mutta ei edelleenkään ole vakaalla pohjalla, ja valtionvelka jatkaa kasvamista. On hyvä, että panostetaan ennaltaehkäisevään työhön ja turvakotien rahoitusta lisätään. Kannustinloukkuja tulee ehdottomasti purkaa, sillä hallituksen tärkein tavoite tulee ehdottomasti olla työllisyys ja sen parantaminen. Valitettavasti isot reformit jäävät edelleen puuttumaan, vaikka hallitus myöntääkin, ettei pääse tavoittelemaansa 72 %:n työllisyysasteeseen.

Lisää naisia työelämään uudistamalla kotihoidon tuki ja perhevapaajärjestelmät

Naisten työllisyysaste on Suomessa matalampi kuin muissa Pohjoismaissa. Syynä tähän on, että nykyinen kotihoidon tukemme ja perhevapaajärjestelmämme ei kannusta äitien urakehitystä.

Paluu työelämään viivästyy, mikä samalla pienentää naisten palkka- ja eläketasoja. Kotihoidon tukea tulisi uudistaa lyhentämällä tuen enimmäiskestoa, ja perhevapaajärjestelmää tulisi uudistaa 6+6+6-mallin mukaisesti nykyisen ansiosidonnaisen äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan sijaan. 6+6+6-malli kannustaa isiä hyödyntämään perhevapaata. Jos molemmat vanhemmat käyttävät koko oikeutensa perhevapaisiin, kasvaa ansiosidonnainen perhevapaa yhteensä 18 kuukauteen. 6+6+6-malli pidentää perhevapaan ansiosidonnaisen osan kokonaiskestoja 12 kuukauteen jom-mallekummalle vanhemmalle (nyt maksimi on noin 10,5 kuukautta äideille). Perhevapaata hyödyntävien piiriä tulee laajentaa niin, että perhevapaat koskevat myös isiä, jotka eivät asu äidin kanssa. Myös joku muu perheen läheinen henkilö voisi käyttää viimeisen kuuden kuukauden osuuden. Kotihoidon tuen enimmäiskesto lyhennettäisiin 13 kuukauteen nykyisestä noin 26 kuukaudesta. Lyhentämisellä haluamme kannustaa naisia palaamaan aikaisemmin työelämään. Perheillä olisi oikeus joustavasti itse valita, milloin lyhennettyä kotihoidon tukea käytetään lapsen ollessa pieni. Kokonaisuudistuksessa tämä tarkoittaa, että kotihoidon tukea — jos sitä hyödynnetään yhtäjaksoisesti heti vanhempainvapaan jälkeen — voidaan enimmillään hyödyntää, kunnes lapsi on täyttänyt 2 vuotta ja 6 kuukautta.

Uudistuksen tarkoituksena on joustavoittaa työelämän ja perheen yhteensovittamista. Esimerkiksi Ruotsissa työkulttuuri suosii sitä, että äidit palaavat jo aikaisemmin osa-aikaisesti töihin ja pysyvät kenties työelämän kehityksessä paremmin mukana koko ajan. Uudistuksen tarkoituksena ei ole pakottaa äitejä töihin vaan helpottaa naisten työllisyyttä ja töihin paluuta, mahdollistaa joustavammin osa-aikatyön tekemistä ja lisätä isien osallistumista lasten hoitoon. Panostamalla tasarvoiseen perhe-vapaajärjestelmään investoimme samalla tulevaisuuteen ja perheiden hyvinvointiin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp
Eriävä mielipide 2

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.5.2017

Veronica Rehn-Kivi r

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Vaikka Suomen talous näyttääkin olevan pikkuhiljaa kääntymässä nousuun, ei hallituksen selonteko julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2018—2021 tuo vielä riittävän kattavasti uusia ratkaisuja Suomen talouden ja työllisyyden haasteisiin. Selonteko sisältää kannatettaviakin asioita, mutta monet hyvät ehdotukset jäävät toteuttamisessaan liian ohuiksi. Lisäksi hallituksen jo toteuttamista toimenpiteistä valitettavan monet ovat kohdistuneet jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin ihmisryhmiin. Näille olisi kaivattu korjaavia ehdotuksia.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa nostetaan esille useita tärkeitä teemoja ja näkökulmia. Näiden lisäksi haluan kuitenkin sekä tuoda esille kokonaan huomioimatta jääneitä osa-alueita että lausua eriävän kantani lausunnossakin esiin otettuihin teemoihin. Edellä mainitun vuoksi jätän lausuntoon eriävän mielipiteen.

Vanhukset ja lapsiperheet

Tällä kaudella on tehty monia toimenpiteitä, jotka ovat huonontaneet jo valmiiksi heikommassa asemassa olevien ihmisryhmien, kuten vanhusten ja lapsiperheiden tilannetta. Monien toimenpiteiden yhteisvaikutusta ei ole eri esityksissä pystytty kunnolla edes arvioimaan, mistä johtuen kerrannaisvaikutusten lopputuloksesta muodostuu kohtuuttoman raskas. Yhdynkin sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa toteamaan, että eduskunnan päätöksentekoa varten tarvittavan tiedon turvaamiseksi esitettävien etuus-, asiakasmaksu- ja veromuutosten yhteisvaikutusten arviointia on edelleen syytä kehittää ja että myös vaikutusten jälkikäteistä arviointia on tarpeellista lisätä esimerkiksi siten, että arviot tuotetaan vuosittain ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin, jos johonkin väestöryhmään kohdistuvat vaikutukset muodostuvat ennakoitua suuremmiksi.

Hyvään vanhuuteen kuuluu täysi ihmisarvo ja ihmis- sekä perusoikeudet. Näiden arvojen on säilyttävä yhteiskuntamme peruspilareina. Arvokkaan vanhuuden turvaaminen on yksi päättäjien tärkeimmistä tehtävistä. Hoitajien suhteellinen määrä ei ole riittävällä tasolla. Mitoituksessa on otettava huomioon, että laitoksissa asuvat nykyään vain he, joiden toimintakyky on merkittävästi alentunut ja hoidon tarve on suuri. Kevyesti hoidettavia ei laitoksissa juurikaan enää ole hoitajamitoitusta tasaamassa, sillä he asuvat tuettuina omissa kodeissaan. Tällä hetkellä kaikissa hoitoyksiköissä ei pystytä turvaamaan vanhusten riittävää perushoivaa.

Vastaavasti lääkekorvauksista on leikattu jo moneen otteeseen kuluvalle hallituskaudella. Lääkemenojen omavastuuosuuksien kasvaminen on suora leikkaus iäkkäämpien ihmisten jo ennestään heikosta toimeentulosta. Kipeimmin nämä leikkaukset kohdistuvat jo ennestään kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin kansalaisiin.

Hallitus toteutti myös 0,85 % :n leikkauksen indeksisidonnaisiin etuuksiin, kuten lapsilisiin ja yleiseen asumistukeen. Myös nämä leikkaukset kohdistuvat juuri heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin, kuten vähävaraisiin lapsiperheisiin ja vanhuksiin.

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp Eriävä mielipide 3

Edellä mainittuihin hallituksen tekemiin toimenpiteisiin ei valitettavasti löytnyt puoliväliriihes-
sä korjaavia toimenpiteitä.

Sen sijaan perheellisille opiskelijoille palautettu huoltajakorotus on pieni askel oikeaan suuntaan. Valitettavasti lapsiperheille kohdistettu korotus jäi aivan liian pieneksi. Se ei riitä korvaamaan edes aiemmin tehtyä leikkausta opintotukeen. Esitimme KD:n vaihtoehtobudjetissa 200 euron huoltajakorotusta. Opiskelun ja perheen yhdistäminen on tehty Suomessa hyvin vaikeaksi ja ta-
loudellisesti erittäin haasteelliseksi. Opiskelevat perheet elävät köyhyysrajan alapuolella. Opis-
keleville perheille tulisi suunnata enemmän tukea ja näin mahdollistaa perheen perustaminen jo
opiskeluaikana. Opiskelevia perheitä tukemalla edistetään samalla nuorten naisten siirtymistä
työelämään opintojen jälkeen eli parannetaan työelämän tasa-arvoa.

Vaikka varhaiskasvatusmaksujen alentaminen on hyvä toimenpide hallitukselta monen keskitu-
loisen perheen osalta, olisi tämänkin osalta kaivattu rohkeampaa otetta perhevapaiden ja päivä-
hoidon kehittämisessä. Esimerkiksi Kristillisdemokraattien Taaperobonus-malli toisi joustavuutta,
selkeyttä ja valinnanvapautta lapsiperheille. Mallissa maksetaan kuukausittain 350 euroa jo-
kaisesta päivähoitoikäisestä lapsesta, joka ei ole kunnallisessa päivähoitossa. Perhe voisi käyttää
tukea joustavasti hoivapalvelujen ostamiseen tai kotihoitoon. Taaperobonuksesta hyötyisivät eri-
tyisesti epätyypillisissä työsuhteissa olevat ja pätkätöitä tekevät sekä itse lapsen hoidon järjestä-
vät ja monilapsiset perheet.

Sosiaaliturvajärjestelmä, työllisyys ja koulutus

Asumistukijärjestelmämme ja sosiaaliturvajärjestelmämme kaipaa uudistamista. Alati kasvavat
asumistuet valuvat vuokranantajille ja nostavat yleistä vuokratasoa. Nyt kuitenkin hallituksen hä-
täisesti valmisteleva asumistuen leikkaus aiheuttaa suuria ongelmia monille. Ihmiset tulevat
ajautumaan toimeentuloluukuille. Asumistukijärjestelmän uudistus olisi pitänyt kytkeä yhteen
sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen kanssa ja toteuttaa niin, ettei kukaan tuesta riippuvainen
ajaudu kohtuuttomaan tilanteeseen. Tässä yhteydessä tulee huomioida, että myös edullisten asun-
tojen rakentamista tulee voimakkaasti edistää. Sosiaaliturvan kokonaisuudistushankkeen käyn-
nistyttyä valmisteluissa tulisi huomioida Kristillisdemokraattien joustava, kannustinloukut pur-
kava ja työhön kannustava perusturvamalli.

Hallituksen jo tekemät säästötoimenpiteet koulutukseen ovat tuhoisia monella tapaa. Koulutuk-
sen heikentäminen vaikuttaa yksilöihin, yrityksiin, kuntiin ja alueisiin ja lopulta koko maan työl-
lisyyteen ja kilpailukykyyn. Koulutuksen laadusta tinkimällä tingitään osaamisesta. Yksilön ja
koko yhteiskunnan kilpailukykyyn kannalta osaamista pitäisi parantaa eikä suinkaan heikentää.
Laadukkaan koulutuksen saaneet, osaavat työntekijät ovat elintärkeitä elinkeinoelämälle. Kilpai-
lukykysovimuksen tuoma hyöty jää pieneksi, jos työvoiman tuottavuus samalla heikkenee. Tätä
taustaa vasten nyt tulleet lisäykset tutkimukseen, kehitykseen, vienninedistämiseen ja koulutuk-
seen ovatkin erittäin tarpeellisia, mutta nämäkin panostukset jäävät kuitenkin aivan liian pieniksi.

Hallituksen työllisyysreformi jäi mitättömäksi. Paikallista sopimista ei merkittävästi edistetty
eikä huonosti kohdennettuihin yritystukiin puututtu. Pieniä lisäpanostuksia työvoimapalveluihin
saatiin, mutta ei vielä riittävästi. Suomen tukijärjestelmä ei edelleenkään kannusta tarpeeksi otta-
maan työtä vastaa.

Valiokunnan lausunto StVL 5/2017 vp
Eriävä mielipide 3

SOTE-uudistus

Kansalaisten valinnanvapaus on lähtökohtaisesti kannatettava asia. Sosiaali- ja terveyspalveluisa valinnanvapautta on kehitettävä ja edistettävä hallitusti ja asteittain, jotta uudistukselle asetetut tavoitteet eli eriarvoisuuden vähentäminen, integraatio ja kustannusten hallinta voisivat toteutua. Hallituksen esittämä valinnanvapausmalli vaatii merkittäviä muutoksia, jotta voidaan sekä saavuttaa uudistukselle asetetut tavoitteet että säilyttää jo nyt hyväksi todetut käytänteet.

Hallituksen esittämät linjaukset valinnanvapauden toteuttamisesta antaisivat liian suuret mahdollisuudet alueellisten yksityisten ja suurten kansainvälisten keskittymien muodostumiselle. Jotta kansalaisten valinnanvapaus voi toteutua, myös pienempien palveluntuottajien, pienten yritysten, järjestöjen ja säätiöiden on voitava jatkaa toimintaansa uudistuksen jälkeen. Tällä hetkellä juuri pienten toimijoiden toimintaedellytysten turvaaminen on uudistuksessa erittäin epävarmalla pohjalla.

Iso kysymys on tietojärjestelmien toimivuus ja erittäin kiireellinen aikataulu. Potilas- ja asiakastietoja koskevien tietojärjestelmien saumaton ja turvallinen toimivuus on uudistuksen edellytys. Hallituksen asettamassa erittäin kiireellisessä aikataulussa tämä ei voi kuitenkaan toteutua.

Tarvitaan kokonaisvastuu toimivista sote-palveluista. Hallituksen malli pakkoyhtiöittämisineen pirstaloi palveluketjut, ja samalla kustannukset voivat karata käsistä. Pilkkoutuvat hoitoketjut heikentävät nimenomaan runsaasti palveluja tarvitsevien kansalaisten tilannetta ja tuovat helposti myös lisää kustannuksia. Pahimmillaan asiakas putoaa hoitoketjun ulkopuolelle. Henkilöresursseja, lääkäreitä ja hoitajia tarvitaan enemmän, palvelujen on oltava oikein ajoitettuja ja oikein mitoitettuja. Resursseja on kohdistettava merkittävästi ennaltaehkäiseviin ja hyvinvointia vahvistaviin peruspalveluihin. Tämä lisäisi kansalaisten hyvinvointia ja toisi myös tavoiteltuja säästöjä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.5.2017

Sari Tanus kd